

68 || המערכה שמעבר לחזית

בעוד הלחימה מתנהלת מול המשטר האיראני, ברחובות המערב מתעצמות מחאות אנטי ישראליות ואירועים אנטישמיים, עדות להשפעת קמפיין תעמולה עמוק החודר לשכבות רחבות בדעת הקהל

/// א. בן פורת

הציונים הם אלה שדחפו את ארצות הברית למלחמה. הפגנה בלונדון

הקרב על התודעה

א. בן פורת

עוברי אורח שפויים שחלפו ביום שישי האחרון סמוך לווינגטון סקוור פארק שבמנהטן, ניו יורק, הוכו בהלם למראה המחזה ההזוי שהתחולל שם. בליבה של העיר ניו יורק, קבוצת פעילים תומכי איראן ערכו 'טקס זיכרון' לזכרו של האייתולה חמינאי שחוסל בתקיפה

הפותחת של המלחמה נגד איראן.

בעוד טייסי חיל האוויר האמריקני מפציצים יעדי טרור ברחבי איראן, עמדו אותם פעילים באין מפריע ותקפו את הממשל האמריקני על המלחמה להפלת משטר הטרור האיראני. המשתתפים קראו בפרסית "מוות לאמריקה ולישראל", ונאמנים קראו: "עלינו לחיות ולמות כמו האייתולה". מי שהתייצבו מול הפעילים וניסו להביא לסיומו של האירוע ההזוי, היו קבוצת גולים איראנים תומכי טראמפ ותומכי ישראל, שהסתערו לעבר תומכי הטרור וניסו לת' לוש מידיהם את תמונותיו של חמינאי ואת הכרזות שנשאו ועליהן סימאות תמיכה במשטר הטרור.

מה שהתחיל כעימות מילולי חריף, שכלל שעות ארוכות של צעקות הדדיות בין שני הצדדים הניצים, הידרדר בהמשך לכדי חילופי מהלומות. בשלב מסוים קפץ מפגין שהתנגד לטקס מעל מחסום ההפרדה, בניסיון נואש לחטוף או להסיר שלט או פוסטר שהונף לזכר חמינאי, והוא הוכה מיד על ידי המפגינים הפרו-איראנים לפני שהמשטרה התערבה ועצרה אותו.

אחת המפגינות שהיו בקהל זעקה לעבר תומכי הטרור: "הם שפחה שלי מגיעה מאיראן, והמפגינים האלה היו נרצחים שם" – בהתייחסות ברורה לדיכוי האלים של המשטר האיראני נגד

מתנגדיו. אחרים בקהל הנגדי צעקו לעבר המפגינים הפרו-איראנים שהם "חולים בווירוס הפרוגרסיבי" וכי "האסלאם הפונדמנטליסטי אינו תואם בשום צורה את ערכי ארצות הברית". למרבה התדהמה, שוטרי משטרת ניו יורק לא טרחו לפזר את תומכי חמינאי לכל רוח, ונזכרו להתערב רק כאשר העניינים התדרדרו לאלומות. השוטרים נעזרו במחסומי מתכת כבדים כדי להפריד בין שני המחנות היריבים, ועצרו מספר משתתפים משני הצדדים.

האירוע במנהטן הוא אחד מתוך אירועים מקוממים דומים רבים שהתחוללו השבוע בארה"ב ובאירופה. בשעה שחילות האוויר של ארה"ב וישראל מחוללים שמות ברחבי איראן ומער ערים את יסודות המשטר תמונת המצב בזירה ההסברתית ברחבי העולם שונה לחלוטין. לצד ההפגנות השערורייתיות בעד המשטר האיראני, גם היחס התקשורתי רשם שיאים חדשים של נבזות. גם מי שכבר הורגלו ליחס המוטה והאנטישמי מצד התקשורת העו למית כלפי ישראל ומלחמתה בטרור, עמדו נדהמים בשבועיים האחרונים מול פרץ השנאה והעוינות כלפי ישראל וארה"ב, ומול הניסיון של כלי תקשורת רבים להציג את המלחמה כפעולה לא מוצדקת נגד המשטר האיראני האומלל.

מפלס האנטישמיות הגואה הורגש גם ברחובות. באירופה דווח על העלאת כוונות סביב מוסדות יהודיים לאחר מספר נייסיונות התנכלות, ואפילו בארה"ב דווח השבוע על ירי לעבר שוטר סמוך לבית הכנסת 'אגודת ישראל' בבולטימור, ועל יהודי שהותקף באכזריות ברחוב בלוס אנג'לס. במקביל, נתונים חדשים ומדאיגים שפורסמו השבוע על ידי מרכז המחקר של התנועה למלחמה באנטישמיות מראים עלייה משמעותית של 34 אחוזים במספר אירועי האנטישמיות ברחבי העולם, מאז פרוץ המלחמה הנוכחית. הנתונים מתייחסים לשבוע הראשון של המלחמה, שבו תועדו

154 אירועים אנטישמיים ברחבי העולם – עלייה של 34 אחוזים בהשוואה לשבוע הקודם. מתוך המספר הזה, 73 אירועים, כלומר כמעט מחצית, קשורים באופן ישיר למלחמה הנוכחית. האירועים כוללים מגוון רחב של ביטויי שנאה: הסתה ישירה נגד יהודים ונגד קהילות יהודיות, הפצה נרחבת של תיאוריות קונספירציה שמא שימות את ישראל או את היהודים באופן כללי בפרוץ המלחמה או בניהולה, כתובות גרפיטי אנטישמיות, הפגנות והתכנסויות פומביות שבהן נשמעת תמיכה במשטר האיראני תוך שילוב מסרים אנטישמיים מפורשים, וקמפיינים מקוונים מאורגנים של הסתה ושנאה.

סשה רויטמן דרטווה, מנכ"ל תנועת הלחימה באנטישמיות, הדגיש כי מדובר בתופעה צפויה אך מדאיגה במיוחד. לדבריו, קבוצות קיצוניות מכל קצוות הקשת האידיאולוגית, משמאל קי-צונו, מימין קיצוני ומגורמים אסלאמיסטים, מנצלות את הסכסוך הצבאי כדי להציף את המרחב הציבורי והדיגיטלי בשנאה כלפי יהודים. הוא ציין כי הרטוריקה של המשטר האיראני, שמקדמת עוינות כלפי ישראל וכלפי יהודים כחלק מאידיאולוגיה רשמית, מתפשטת הרבה מעבר לגבולות איראן ומשמשת דלק לקבוצות קיצוניות ברחבי העולם.

התנועה מדגישה כי העלייה הנוכחית אינה אירוע חד-פעמי, אלא ממשיכה דפוס חוזר שנצפה בעבר בכל פעם שישאל מעורבת בסכסוך צבאי משמעותי. דוגמאות כוללות את ההתלקחויות בעזה, עימותים עם חייבללה ואירועים אחרים במזרח התיכון, בכל אחד מהמקרים הללו נרשמה עלייה חדה ומיידית בפעילות אנטישמית גלובלית, הן ברשתות החברתיות והן במרחב הפיזי. הנתונים מראים כי כאשר ישראל נתפסת כצד פעיל או תוקף בסכסוך, קהילות יהודיות ברחבי העולם הופכות למטרה של תגובה נקמנית, גם אם אין להן כל קשר ישיר לאירועים.

של הליגה נגד השמצה, ארגון מוביל במאבק באנטישמיות ובקיצוניות, החושף גל חסר תקדים של תיאוריות קונספירציה אנטישמיות ונרטיבים של שנאה שהתפשטו במהירות מסחררת ברשתות החברתיות בעקבות התקיפות הצבאיות המשותפות של ארצות הברית וישראל נגד משטר האיתור ללות באיראן.

הדוח מתאר כיצד הפעולה הצבאית שכללה תקיפות אוויריות ומבצעים נגד יעדים אסטרטגיים של המשטר האיראני, שימשה כזרז מיידי להתפרצות של שיח אנטישמי,

התפרצות אנטישמית

הדיווחים הללו מצטרפים לדאגה גוברת בקרב קהילות יהודיות בעולם, שחשות כי כל התלקחות צבאית במזרח התיכון מביאה עמה לא רק סיכונים ביטחוניים ישירים, אלא גם גל של שנאה, איומים והטרדות שמכוונים נגד יהודים רק משום זהותם. השבוע פורסם דוח חדש ומקיף

הארגון קרא לממשלות דמוקרטיות, לארגוני חברה אזרחית ולפלטפורמות דיגיטליות לנקוט צעדים מיידיים ומשמעותיים: לגנות באופן חריג משמעי את הגל האנטישמי, להגביר את ההגנה הפיזית על בתי כנסת, בתי ספר יהודיים, מרכזים קהילתיים ויחידים, לפעול נגד תוכן מסית ברשתות החברתיות, ולמנוע אלימות פיזית. התנועה ציינה כי ארצות הברית כבר הביעה עמדה נחרצת בנושא, הן בגינוי האנטי-שמיות והן בתמיכה בפעולה נגד המשטר האיראני, וקראה למדינות נוספות לאמץ גישה דומה.

החזית הפנימית

החלשתה ואף חיסולה של ישראל אינן מטרות חדשות בשיח הערבי, אך הקמפיין האזרחי ברשתות החברתיות מהווה חידוש הבא לידי ביטוי באימוץ המושג 'המלחמה הסוציולוגית', קרי מאבק ארוך טווח בזירה החברתית, התרבותית והתודעתית.

בניגוד ללוחמה תודעתית ממוקדת אירוע, המלחמה הסוציולוגית נתפסת כמאמץ מצטבר, שאינו שואף להכריע מהירה אלא לשחיקה הדרגתית של לכידות חברתית ושל אמון במוסדות המדינה ובתחושת עתיד משותף. אימוץ תפיסה זו מאפשר ל'איסנאד' לנתק את הצדקת פעילותו מההקשר המלחמתי שהיה להקמתו. ובהיעדר עימות צבאי פעיל, הקמפיין מציג את עצמו כחלק ממאבק רחב ומתמשך נגד ישראל, שאינו תלוי בעוצמת הלחימה אלא במצב הפנימי של החברה הישראלית. בכך מנסה הקמפיין ליצור רציפות אסטרטגית, לשמר רלוונטיות לאורך זמן ולהעניק לפעיליו אופק פעולה שאינו מוגבל לאירוע ביטחוני נקודתי.

המעבר לאסטרטגיה החדשה לא נותר ברמה התפיסית בלבד אלא הוא מתורגם למערך נרטיבי חדש המכוון לערעור מתמשך של יסודות הלכידות החברתית בישראל. בניגוד לתקופות הלחימה שבמהלכן הודגשו מסרים הקשורים ישירות למתרחש בזירות המלחמה, בחודשים האחרונים ניכר שינוי בהיררכיית המסרים. בראש סולם העדיפויות מצוי נרטיב הדה-לגיטימציה של ההנהגה והמוסדות בישראל. הקמפיין ממקד מאמצים בהצגת הממשלה, ובייחוד ראש הממשלה כגורמים מושחתים, מסוכנים ואף כאויבים פנימיים של אזרחי ישראל. נרטיב זה לא נותר בגדר ביקורת פוליטית בלבד אלא לעיתים גולש להסתה מילולית נגד ההנהגה הישראלית. נרטיב זה חותר לערער את עצם הלגיטימציה של הסמכות השלטונית ולפגוע באמון הציבור במוסדות הדמוקרטיים, שהם תנאי יסוד ללכידות חברתית.

נרטיב נוסף הוא הסלמה בקריאות לפעולה אזרחית אקטיבית נגד השלטון. 'איסנאד' מקדם מסרים של מרי אזרחי, מהפכה ואף מלחמת אזרחים. קריאות מסוג זה הופיעו בעבר בעיקר בקמפיינים איראניים, הופעתן בקמפיין 'איסנאד' מהווה שינוי מניסיון להשפיע על דעת הקהל בלבד לניסיון לקרוא לפעולה פוליטית-חברתית. נרטיב אחר הוא טיפוח שיח מפלג, חוצה-מחנות פוליטיים. במסגרת זו מופצים מסרים קיצוניים הממסגרים קבוצות שונות כאיום פנימי, תוך דה-לגיטימציה וערעור על נאמנותן למדינה. הופעתם של מסרים חריפים כלפי קבוצות מכל קצוות הקשת הפוליטית מצביעה על היגיון פעולה שאינו מבקש לשכנע מחנה אחד על חשבון אחר, אלא להעמיק את הקיטוב הפנימי.

בנוסף מופיעים בקמפיין נרטיבים של ייאוש ועידוד הגירה מהארץ. מסרים אלה מדגישים את 'היעדר העתיד', את הבידוד הבינלאומי של ישראל ואת השחיקה הכלכלית והחברתית שלה, תוך הצגת ההגירה כפתרון. נרטיב זה משרת את האסטרטגיה הסוציולוגית בכך שהוא מכונן לשחיקה ארוכת טווח של תחושת המ'חויבות והסולידריות החברתית ומערער את הנכונות להמשיך ולהשקיע בפרויקט הלאומי. יצוין כי עידוד תחושת ייאוש הופיעה כבר בעבר, אך ההקשר האסטרטגי השתנה כעת.

מסרים נוספים עוסקים בבידוד הבינלאומי של ישראל והם מציגים אותה כמדינה הנתונה לדה-לגיטימציה גוברת בזירה הבינלאומית, תוך הדגשת ביקורת, סנקציות

אחד החידושים המטרידים בקמפיין התעמולה נגד ישראל, שנרשם בתחילת מלחמת חרבות ברזל, הוא הפעילות הנרחבת של ארגוני הטרור ותומכיהם לא רק מעבר לים אלא גם בקרב הקהל הישראלי. בקו ישר עם שורת ניסיונות הריגול שנחשפו לאחרונה, בהם ניסתה איראן לגייס אזרחים ישראלים למשימות שמטרתן בין השאר הטיית דעת הקהל נגד המלחמה, הושקעו גם מאמצים רבים בקמפיינים מתוחכמים במרחב הממוחשב, שמטרתם זהה – להגביר את חילוקי הדעות בחברה הישראלית בנוגע למלחמה ולמדיניות הממשלה.

משימת עיצוב תודעה היא משימה מורכבת הדורשת אורך רוח, תחכום וכישרון רב, ומתבצעת מטבע הדברים תחת מעטה חשאיות הרחק מעיני הציבור הנחשב למטרת הקמפיין. הצצה נדירה לדרך בה זה נעשה ניתנה לאחרונה בפרסום מרתק המשותף למכון למחקרי ביטחון לאומי והמכון לחקר המתודולוגיה של המודיעין במרכז למודיעין המודיעין. במקד המאמר ניצב קמפיין ההשפעה הזר שזוכה לשם 'איסנאד', קמפיין לא שגרתי אותו יזם עזאזין דוידאד, מתנגד משטר מצרי גולה ותומך חמאס מובהק במהלך המלחמה הנוכחית. הקמפיין, שהחל בדצמבר 2023, עושה שימוש בטקטיקות של לוחמה פסיכולוגית ומתנהל ברשתות החברתיות. במסגרת הקמפיין, מתנדבים מתחזים לישראלים ומפיצים מסרים בעברית שמטרתם להגביר את הלחץ הציבורי בישראל לסיים את המלחמה, תוך דגש על שחרור חטופים והעברת ביקורת על ההנהגה הישראלית.

מוביל הקמפיין מנצל את השטעים בחברה הישראלית, בעיקר המחלוקות הפוליטיות סביב ניהול המלחמה, כדי לערער את תחושת הביטחון ולהגביר את הלחץ הציבורי על הממשלה. הפעילים בקמפיין מתחזים ליהודים שראים תומכי שמאל ומשתמשים במסרים שנועדו להשתלב בשיח הפוליטי בישראל.

על פי סקירה עדכנית מהימים האחרונים, סיום הלחימה הציב לאיסנאד אתגר, שכן היעד המרכזי שאיחד את פעילות הקמפיין – הפעלת לחץ ציבורי לסיום המלחמה – איבד מתוקפו. במקביל ניכרה ירידה בפעילות ובמעורבות הפעילים, לצד עלייה במודעות לאיומי חשיפה וחדירה שהקשו על פעולתו. חוקרי המכון למחקרי ביטחון לאומי מציגים בסקירה כיצד מגיב איסנאד למציאות זו, ומצביעים על מעבר מאסטרטגיה מלחמתית קצרת טווח לניסיון לגבש מאבק תודעתי-חברתי מתמשך, שתכליתו האסטרטגית היא החלשת ישראל עד חיסולה.

לאחר ההכרזה על הפסקת הלחימה ברצועת עזה החלו להופיע בערוצי הקמפיין הצהרות בדבר מעבר לשלב חדש: בערוץ של הארגון נכתב כי "המטרה הסופית שלנו היא להתנגד לכיבוש הישראלי מבחינה אינטלקטואלית ותרבותית... לאפשר לכם להפריך את השקרים הישראליים ולהפיץ את האמת, להפוך לקול חזק ומשפיע בחשיפת פשעי הכיבוש". באחד המאמרים שלו פרס דוידאד את תוכניתו האסטרטגית: הציר הראשון הוא מאבק אלים, שהתרחש בשנתיים האחרונות, והצירים הבאים הם יצירת סכסוך פנימי בישראל תוך פירוק הלכידות החברתית ובידוד גלובלי של ישראל מיהודי העולם ומבעלות בריתה בעולם.

במסגרת זו, עבר 'איסנאד' מהתמקדות ביעד אסטרטגי מוגדר – השפעה על החלטות מדיניות קונקרטיות, ובראשן סיום הלחימה, לאימוץ יעד אסטרטגי רחב יותר – ערעור מתמשך של החברה הישראלית מבפנים.

משטר הרשע האיראני מחולל טרור וחוסר יציבות בעולם כמעט מאז הקמתו. רמיסת זכויות אדם היא לחם חוקן. האייתולות שמובילות אותו רתמו את המשאבים של איראן להשמדת ישראל. לכן פגיעה קשה בו היא המעשה הנכון והמוסרי

אנטי־ציוני וקונספירטיבי בפלטפורמות שונות. התכנים הללו הופצו על ידי פעילים קיצוניים, משפיענים בעלי קהל אוהדים גדול, ארגונים אנ־טיי־שוראליים ואפילו דמויות מהמיניסטרס שמגבירות את החשיפה לקהלים רחבים יותר.

אחד הממצאים המרכזיים בדוח הוא האיחוד המהיר סביב נרטיבים דומים של קבוצות אידאולוגיות מנוגדות לכאורה, מהימין הקיצוני ועד לשמאל הרדיקלי, כולל פעילים אנטי־מלחמתיים וארגונים פרו־אירא־ניים. הנרטיבים הללו כוללים טענות חוזרות ונשנות כי התקיפות בוצעו אך ורק למען אינטרסים ישראלים צרים, על חשבון חייו חיילים אמ־ריקאים ותקציבי המס האמריקאי. נרטיב בולט נוסף מציג את ארצות הברית כ"שלוחה צבאית" או "בובה" של ישראל, כאשר גורמים יהודיים או 'ציוניים' שולטים לכאורה במדיניות החוץ האמריקאית ומכתיבים את ההחלטות הצבאיות.

בין ששת הדפוסים המרכזיים שזוהו בדוח בולטת במיוחד תאוריית הקונספירציה של "שליטה יהודית בממשלת ארה"ב", טענה קלאסית אנטישמית שחוזרת על עצמה בהקשרים שונים, כולל האשמות כי לובי יהודי או 'הציונים' הם אלה שדחפו את ארצות הברית למלחמה. תכנים מסוג זה זכו לעשרות אלפי אזכורים, שיתופים וצפיות תוך שעות ספורות, והופצו במהירות ויראלית.

מעבר לשיח הקונספירטיבי, הדוח מדגיש כי התקיפות שימשו גם כטריגר לקריאות לפעולה אלימה ולגיוס המונים. בארצות הברית נערכו עשרות הפגנות ומחאות בערים מרכזיות, חלקן כללו סיסמאות חריפות, מסרים אנטי־ישראלים קיצוניים ואף קריאות לאליומות נגד יהודים או מוסדות יהודיים. באופן דומה, ברשתות החברתיות עלו קריאות להתארגנות, להפגנות ולפעולות מחאה נגד "המלחמה הציונית" או "האימפריאליזם האמריקאי־ישראלי".

בליגה מציינים כי אירועים ביטחוניים ומדיניים גדולים מסוג זה הופכים באופן חוזר לקרקע פורייה להתפשטות מהירה של נרטיבים קיצוניים ותיאוריות קונספירציה. השיילוב בין אירוע בעל השפעה גלובלית לבין האלגוריתמים של הרשתות החברתיות, שמעדיפים תוכן פרובוקטיבי ורגשי, מאפשר להפיץ מסרים אנטישמיים לקהלים עצומים, לעיתים תוך שעות ספורות בלבד. הדוח מדגיש כי התופעה אינה מוגבלת לקבוצות שוליים: חלק מהתכנים זכו להגברה על ידי דמויות רבות השפעה, מה שהופך את השנאה לנגישה ומנורמלת יותר בקרב הציבור הרחב.

בסיכום הדוח, הליגה נגד השמצה קוראת לפלטפורמות החברתיות להגביר את המאבק בתכנים אנטישמיים, להסיר פרסומים המפיצים שנאה וקונספירציות מסוכנות, ולנקוט בצעדים יוזמים נגד חשבונות שמפיצים באופן שיטתי נרטיבים כאלה. במקביל, הם מדגישים את הצורך בחינוך ציבורי ובמעקב מתמשך אחר התפתחויות כאלה, במיוחד בתקופות של מתח ביטחוני גבוה, כדי למנוע הסלמה של שנאה אנטישמית לפעולה אלימה במציאות.

התופעה כמובן אינה מוגבלת לארה"ב. פרופ' אמנון כוורי, פרופסור חבר וראש המכון לחירות ואחריות בבית ספר לאודר לממשל, דיפ־לומטיה ואסטרטגיה באוניברסיטת רייכמן, מציין בסקירה ממנה נביא להלן כי מעקב במדינות רבות מצביע על עלייה של עשרות אחוזים באירועים האנטישמיים בשנים האחרונות. נתוני הליגה נגד השמצה בשבע מדינות עם ריכוז יהודי גבוה מצביעים, לדוגמה, על עלייה של 75% בתקריות אנטישמיות בין 2023 ל־2024 בגרמניה, 182% בצרפת ו־82% באנגליה. במקומות רבים בעולם יש עדויות לכך שיהודים מסתירים סממנים יהודיים ונמנעים מהשתתפות באירועים קהילתיים. בסך הכל ב־2025 נרצחו 20 יהודים על רקע אנטישמי – שניים באנג־ליה, שלושה בארה"ב, וכאמור, 15 באוסטרליה.

הבנת 'ישראל' כמקור לכל רע מציעה הסבר מפתה וכוללני שבו כל הקצוות מתחברים כמו במקומות אחרים בעולם, הפוליטיקה באמריקה הלטינית נוטה ימינה, וישראל ממוקמת באופן סמלי במרכזן של מלחמות תרבות מקוטבות

תמונת המצב בזירה ההסברתית ברחבי העולם שונה לחלוטין. שלט נגד המלחמה בלונדון

כלל־עולמיות שלמראית עין אין להן כל קשר אליה. על פי הגישה הזאת, מהפכות צבאיות, דיכוי ילידים או קונספירציות פיננסיות לא נובעות מההיסטוריה של קולוניאליזם, ניצול משאבים וריכוזיות הון שיצרו כמה מהתכרות הבלתי־שוויוניות ביותר בעולם, אלא הן כולן באשמת ישראל.

ימים ספורים לאחר לכידתו של מדורו צצו די־נמיקות דומות בארגנטינה: שריפות הענק בפטגוניה לא יוחסו לשינויי האקלים או לכריתת יערות, אלא לישראלים שלכאורה זממו להשתלט על השטח. זה לא נפל מהשמים. זה היה הד ישיר לאחת מתיאוריות הקונספירציה הוותיקות באזור, 'תוכנית אנדינה', הטוענת כי יהודי ארגנטינה ביקשו להקים כוח מדינה יהודית בפטגוניה.

האשמות דומות צצו גם במקומות אחרים באזור. בברזיל גורמים פוליטיים טענו כי האליומות המש־טרטית בפריפריה העירונית משקפת את דוקטרינת הלחימה הישראלית. בהתאם לכך, הם הציגו את אי־השוויון המקומי כהמשך ישיר של האסטרטגיה הציונית, וטענו כי "כלי נשק שנבחנו בישראל נמכרים כאן בסופו של דבר, והמתים הם הצעירים בפריפריות שלנו". כלי תקשורת מסוימים בשמאל אף ערכו אנ־לוגיה בין האתגרים העכשוויים באמזונס לבין הקמת מדינת ישראל, תוך שימוש במושג הנכבה הפלסטינית כדי למסגר את ההרס הסביבתי באמזונס כחלק מאותו מפעל קולוניאלי.

בצ'ילה מבקרי מדיניות הביטחון הציגו לעתים את פרקטיקות הדיכוי והמעקב המקומיות, כולל אלה המופנות כלפי קהילות ילידיות, כתוצר של השפעה ציונית, גם כאשר שורשי הסכסוכים נעוצים עמוק בהיסטוריה הלאומית. בכל אחד מהמקרים האלה די־נמיקות מקומיות מורכבות זוכות לפרשנות מחודשת דרך אותה עדשה פרשנית חיצונית.

דפוס זה אינו חדש לחלוטין. ב־2005 הצהיר נשיא ונצואלה הגו ג'אוסוס: "בעולם יש מספיק לכולם, אך מיעוטים מסוימים... השתלטו על ההון העולמי". דברים אלה הדהדו מוטיבים אנטישמיים קלאסיים וקשרו בינם לבין כוחות פוליטיים שהתנגדו למאמצי העצמאות באמריקה הלטינית. צ'אוסוס נהג לתאר את ישראל כזרוע של הכוח האימפריאליסטי האמרי־קאי ואף קשר אותה, ללא כל בסיס עובדתי, לכוחות האופוזיציה המקומיים שהתנגדו לשלטונו. בכך תרם לאקלים פוליטי שבו נתפסה הציונות כחלק ממערך קונספירטיבי רחב יותר.

האשמות אלה משתלבות בדפוס היסטורי רחב יותר. האנטישמיות היתה תמיד השקפת עולם קונ־ספירטיבית: ייחוס כל מאורעות העולם לכוח קול־קטיבי נסתר. כיום זרמים מסוימים של אנטי־ציונות אידיאולוגית מאמצים את אותו המבנה בדיוק כאשר 'הציונות' מחליפה את 'היהודים' כגורם ההסבר הכולל. לא מדובר, מדגיש צוקר, בביקורת על ישראל על ההפצצות בעזה ועל היחס לפלסטינים, אלא בד־מוניזציה של ישראל שהופכת למקור הבלעדי לכל הרע בעולם, להסבר אחד וכולל לכל כשל במציאות. חלקים מהשמאל באמריקה הלטינית מתנערים אמנם מהגזענות הביולוגית של המאה ה־20, אבל משליכים על ישראל דפוסים ישנים של 'קונספירציה יהודית' שבהם 'הציונות' או 'ישראל' תופסות את מקומו הסמלי של כוח עולמי יוצא דופן, רב עוצמה וחסר גבולות. מנגנון זה פועל בסביבה נוחה במיוחד. אמריקה הלטינית מאופיינת הן באי־שוויון מבני קיצוני והן בהיסטוריה ארוכה של התערבויות זרות, קונספיר־ציות צבאיות ומבצעים חשאיים. זוהי קרקע פורייה להסברים קונספירטיביים, ובסביבה כזו האנטי־ציונות מכוננת דקדוק ברור בין 'הם' - כוח נסתר, עוצמתי ומ־רושע - לבין 'אנחנו' - העם האמיתי, מעמד הפועלים, דרום גלובלי שעבר קולוניזציה.

רטוריקה הרסנית

דוגמה מוחשית לכך אפשר למצוא בבלָם, עיר הנמל באמזונס שאירחה את ועידת האקלים COP-30 ב־2025. בתחילת 2023 הכריז ראש העיר בלם על

בגידת המערב

בחניה של אזהרות המסע של המטה לביטחון לאומי מציירת תמונה מדאיגה בנוגע לביטחון תיירים ישראלים. במדינות מערביות רבות, כגון איטליה, בריטניה, גרמניה, ספרד, צרפת, קנדה ושוודיה, קיימת אזהרת מסע ברמת 'איום מזדמן'. המטה לביטחון לאומי מסביר זאת בכך שבחדושים האחרונים נמשכת ההסלמה בגילויי עוינות בעלי נופך אנטישמי, כלפי ישראלים ויהודים במדינות אלו. במדינות אחרות כמו ברזיל והודו האזהרה גבוהה יותר.

נראה כי האירועים והאזהרות משפיעים גם על השיח בחברה הישראלית. התקשורת הישראלית מדווחת באופן תדיר על גילויי אנטישמיות בעולם ועל מקרים שישראלים נתקלים בהם במהלך נסיעות לחו"ל. במכון לחירות ואחריות באוניברסיטת רייכמן בחנו את תפיסת העלייה באנטישמיות בקרב ישראלים, את תפיסת הסיבות לתופעה ואת השפעתה על התנהגותם. על פי הנתונים, רוב גדול של 86% מהישראלים סבורים שקיימת עלייה בגילויי אנטישמיות בעולם. רוב הציבור סבור שהעלייה באנטישמיות נובעת, לפ־חות בחלקה, מביקורת על ישראל. רק כרבע מהציבור סבור שהעלייה נובעת רק מיחס עוין ליהודים.

הציבור מבטא תחושה שהעלייה באנטישמיות פוגעת בו ובחופש הפעולה שלו. כך, לדוגמה, כרבע מהציבור בישראל מציין שהעלייה באנטישמיות גנעה בהזדמנויות העסקיות והמקצועיות שלהם. כמחצית מהציבור מדווח שהוא שוקל את העלייה בגילויי אנ־טישמיות כאשר הוא מחליט האם ולאן לנסוע. בתגובה לשאלה פתוחה בדבר היעד שבעיניהם מסוכן, משיבים ציינו, בין השאר, את צרפת (31%), בריטניה (21%) וספ־רד (15%). כאשר שאלו את הציבור ממה הם חוששים בבסיעה למדינות אלו, רוב גדול דיווח על חשש מגילויי אליומות ופגיעה פיזית על רקע אנטישמי.

בסופו של דבר, אנטישמיות אינה 'עוד כותרת' בח־דשות בישראל, אלא משתנה שמתחיל לעצב בפועל את מרחב החיים של ישראלים: החל מההתלבטות אם להציג בפומבי סמלים יהודיים בעת ביקור במדינה זרה, דרך החלטות על יעדי נסיעה, ועד תחושת אופק מקצועי. הנתונים ממחישים חשש ממשי ובעיקר פחד מאליומות ולכן האחריות אינה מוטלת רק על הפרט 'להיזהר', אלא גם על המדינה ועל הקהילות: להגביר מודעות והיערכות, לדרוש ממדינות היעד אכיפה עקבית ושקופה, ולחזק תשתיות ביטחון וסולידריות בקהילות יהודיות.

עדויות לגל אנטישמי מתפרץ ברחבי העולם מגי־עות גם מדרום אמריקה, ומעידות על מאמץ חובק עולם מצד משטר הטרור האיראני ושלוחותיו, כמו גם גופים אסלאמיים ואנטישמיים נוספים, להפיץ את שנאת היהודים ואת שנאת ישראל בכל אזור בעולם. פאביו צוקר, אנתרופולוג שלימד בפרינסטון ובאוניברסיטת סאו פאולו ומתגורר באמריקה הלטינית, מספר בטור שתורגם בהארץ ממנו נביא בהמשך כי גל של איבה עמוקה לישראל, בשיילוב אנטישמיות ישנה, שוטף את דרום אמריקה.

כמו רבים בעולם, מספר צוקר, גם אני התעוררתי ב־3 בינואר לחדשות הדרמטיות על מבצע אמריקאי בוונצואלה שתכליתו לחטוף את הנשיא ניקולס מדורו ואת אשתו. היה לי ברור כי לא יחלוף זמן רב עד שי־שראל תואשם במעורבות בעניין. ואכן, שעות ספורות לאחר מכן הצהירה סגנית הנשיא הונצואלית רודריגס, בפומבי וללא כל הסתייגות, כי למבצע "יש ללא ספק נימה ציונית". אמנם ציפיתי לאיזו האשמה שתהפוך את ישראל לשעיר לעזאזל, אבל לא העליתי בדעתי שדמות כה בכירה תהיה זו שתזין את מכונת הדיס־אינפורמציה.

יבשת שטופת שנאה

מאז מתקפת חמאס בשמחת תורה תשפ"ד והמ־לחמה בעזה שפרצה בעקבותיה, מתאר צוקר, הש־מאל באמריקה הלטינית מאשים את ישראל בבעיות

בשבועות האחרונים הוא שהסרים האנטי ישראליים אמנם נשענים על רגשות אנטישמיים וצביעות רבת שנים מצד העולם המערבי כלפי ישראל, אך נתמכים גם בהשקעה מאסיבית של ארגוני הטרור ונותני חסותם בקמפינים במרחב הממוחשב. לא מעט קבוצות קיצוניות הכירו בעשור האחרון בפוטנציאל הטמון בשתילת נתונים ופייקניוז על מנת להשפיע על סביבת המידע באופן המשרת את מטרותיהן הנפשעות.

קריסה ערכית

הפצת דיסאינפורמציה והולכת שולל הפכו לכלים רבי עוצמה בעלי השלכות מרחיקות לכת. השגשוג של הרשתות החברתיות בעידן הדיגיטלי מקל באופן משימעותי על שחקנים זדוניים לבצע מניפולציה על דעת הקהל, לזרוע מחלוקות ולערער את האמון במסדות ובתהליכים הדמוקרטיים. קבוצות אלה מפיצות תוכן ויזואלי מפוברק במטרה להסיט לאלומות, להגביר מתחים קיימים ולהעביר מסרים קיצוניים לקהל היעד שלהן. במציאות הזו, ההתייצבות האוטומטית של רבים בעולם דווקא בעד איראן בסבב הנוכחי, נראית כמו המי שך טבעי לתעמולה מושקעת וממושכת ברחבי העולם. ד"ר שוקי פרידמן, מנכ"ל המכון למדיניות העם היהודי, ציין השבוע במאמר ממנו נביא בהמשך כי בשעה שאיראן מפיצה טרור וחותרת להשמדת ישראל, אגפים במערב שקועים בהלקאה עצמית ובפוליטיקת זהויות שטוחה. משטר הרשע האיראני מחולל טרור וחוסר יציבות בעולם כמעט מאז הקמתו. רמיסת זכויות אדם היא לחם חוקו. האייתולות שמובילות אותו רתמו את המשאבים של איראן להשמדת ישראל. לכן פגיעה קשה בו היא המעשה הנכון והמוסרי. אך ברגעים אלה מתגלים במלוא צביעותם ועליבותם מנהיגים בשמאל האמריקאי והאירופי. במקום להצטרף למלחמה ברשע, הם מגנים את ישראל ואת ממשל טראמפ הפועלים להסרת האיום.

ב־47 שנות שלטון, משטר האייתולות האיראני הביא למוותם של מיליוני בני אדם באיראן ומחוצי לה. האיראנים בחשו גם בזירות רחוקות, באפריקה, בדרום אמריקה ובאירופה. מעל כל אלה, המשטר פועל בנחישות כבר שלושה עשורים להשגת נשק גרעיני, כשמטרתו היא השמדת ישראל והשגת הגמוניה אזורית. בעלות על נשק כזה ועל טילים מתקדמים תאפשר לטרוריסטים מטהרן לעשות ככל העולה על רוחם כשבידם תעודת ביטוח קטלנית.

במקום לזהות את איראן כגורם דכאני מובהק בעידן המודרני, חלקים נרחבים באליטה האינטלקטואלית המערבית בוחרים בהלקאה עצמית. השיח הנוכחי בשמאל הרדיקלי, המיוצג על ידי דמויות פוליטיות כברני סנדרס וארגונים בשמאל, מבטא נסיגה מבישה מהערכים האוניברסליים של הנאורות לטובת פוליטיקת זהויות שטוחה. כשמאבק קיומי מול ציר שמקדש מוות והרס מתתיג כ"מלחמה בלתי חוקית", המושג 'חוק בינלאומי' מרוקן מתוכנו המוסרי המקורי.

התגובה המערבית חושפת משבר אמונה פנימי עמוק. כשסגנית הנשיא לשעבר האריס בוחרת להדגיש את "חוסר היציבות" שהמלחמה מייצרת במקום את האחריות הישירה של טהרן ליצירת הכאוס, היא משיקפת תפיסה שלפיה הסטטוס־קוו של הטרור עדיף על פני הכרעה מוסרית ברורה. אירופה, מצידה, שקועה בפרדיגמות של 'פיוס' וחשש מהסלמה, תוך התעלמות מהעובדה שהמשטר האיראני הוא כוח שמבקש לשנות את כללי המשחק מהיסוד.

פשיטת הרגל הזו בולטת באקדמיה ובארגונים חברתיים. אלו, שחרתו על דגלם את המאבק בדיכוי, נאלמו דום מול התליינים בטהרן. שתיתקם נובעת מחוסר יכולת אינטלקטואלית להכיל מורכבות שבה המערב, על כל פגמיו, הוא עדיין המגן האחרון על הערכים שהם עצמם מתיימרים לייצג. זוהי שעת המבחן הגדולה של הליברלים במאה ה־21. אם האינטלקטואל המערבי אינו מסוגל להבחין בין דמוקרטיה מתגוננת ובין תיאוקרטיה דורסנית השואפת לנשק גרעיני, הרי שלא מדובר רק בכשל מדיני, אלא בקריסה ערכית עמוקה. ➤

הרשות המקומית כ"מרחב נקי מאפרטהייד" ויישר קו עם יוזמות חרם ומשיכת השקעות המכוונות נגד ישראל. המהלך הזה התרחש בעידן המתאפיין באחד מפערי התשתיות הקיצוניים ביותר בברזיל. על פי נתונים עדכניים, כ־49% מתושבי בלם אינם מחוברים למערכת ביוב, אחד מהנתונים הנמוכים ביותר מבין בירות המדינות בברזיל. בבלם חיה קהילה יהודית קטנה ממוצא מרוקאי שראשיתה במאה ה־19, וכמעט שאין בה נוכחות ישראלית. דבר המדגיש פעם נוספת כיצד נרטיבים אלה מתפקדים כהשלכות סימבוליות ולא כתגובה למצב ממש.

הגישה לתשתיות תברואה בבלם משקפת את האיוון הגזעי בברזיל: תושבים לבנים ומבוססים נהנים משירותים אלה בשיעור גבוה בהרבה, בעוד קהילות אפרו־ברזילאיות וילידיות סובלות מהיעדר תשתיות בסיסיות באופן לא פרופורציונלי יותר ממחצית מתושבי העיר חיים בתנאים עירוניים רעועים. בלם מחזיקה גם בשיעור הגבוה ביותר של תושבים החיים בשכונות עוני מבין בירות המדינות בברזיל, שיותר ממחצית מהאוכלוסייה מתגוררת בהן. זוהי עיר שבה מורשת הקולוניאליזם של ריכוזיות קרקע והון, אי־שוויון גזעי והזנחת תשתיות ניכרת בחיי היומיום ומכוננת אפרטהייד דה פקטו. בהיעדר פתרונות קלים לבעיות מבית, האנרגיה מופנית החוצה לעבר שחקן גיאופוליטי מרוחק, שלרשות המקומית אין כל יכולת ממשית להשפיע עליו.

ברזיל, כמו במקומות אחרים באמריקה הלטינית, יש רובד נוסף שמסבך את התמונה: הקיטוב הפוליטי הפנימי מקבל ביטוי באמצעות הזירה הסימבולית של ישראל ופולסטין. תחת הנשיא לשעבר ז'איר בולסונרו, דינמיקה זו הפכה לבולטת במיוחד. בולסונרו, הכלוא כיום לאחר שהורשע בשיבוש חקירות בנוגע לניסיונו הכושל להפוך את תוצאות הבחירות בברזיל ב־2022, הופיע שוב ושוב בציבור וברשתות החברתיות כשהוא ממוסגר בדגלי ישראל לצד דגלי ברזיל. הוא גם הקיף את עצמו בסמלים דתיים יהודיים, כגון מנורות. הוא היה הנציג הבולט ביותר של מתנה הימין הקיצוני הכר לל גם קבוצות יהודיות הדוגל בחיבור הזה, תוך התאמת הלאומיות השמרנית של ברזיל לחלקים מהשיח הפוליטי ומהסמליות הממלכתית של ישראל.

מצד אחד, הימין הקיצוני באמריקה הלטינית מגייס את ישראל כסמל להגנה על הציוויליזציה - מאבק מוסרי בין טוב לרע, המעוגן באתוס צבאי חזק ובמודל של מדינה שהדת היא גר לרגליה. מהצד השני, מגזרים בשמאל משתמשים בישראל אך ורק כסמל לדיכוי עולמי, כמי שמסוגלת לעצב את הפוליטיקה העולמית באופן חריג ובלתי פרופורציונלי. בשני המקרים ישראל פועלת בריגמנט הן כשחקן פוליטי והן כמסך שעליו מוקרנים חרדות וקונפליקטים פנימיים.

מאז שמחת תורה תשפ"ד, כאשר חלקים משמעותיים בשמאל אימצו רטוריקה המצדיקה או נראית כמהללת אלימות נגד אזרחים ישראלים כטקטיקה לגיטימית של דה־קולוניזציה, וככל שהתגובה הצבאית של ישראל בעזה עוררה זעם עולמי נרחב, השילוב בין זהות יהודית להשתייכות לשמאל נדמה תלוש ומנותק מתמיכה. נראה כי שום מידה של ביקורת על ממשלת נתניהו או על הכיבוש אינה מספיקה. כל עמדה שאינה מאמצת באופן מלא סיסמאות כמו 'מהנהר ועד לים' נפסלת כהתרפסות בפני ישראל או מוקעת כ"ציונות ליברלית".

בתפיסה זו ישראל הופכת למוקצית. בדומה לצורות מוקדמות יותר של אנטישמיות, הבנת 'ישראל' כמקור לכל רע מציעה הסבר מפתה וכוללני שבו כל הקצוות מתחברים כמו במקומות אחרים בעולם, הפוליטיקה באמריקה הלטינית נוטה מינה, וישראל ממוקמת באופן סמלי במרכזן של מלחמות תרבות מקוטבות. בארגנטינה הנשיא חאבייר מיליי אימץ את ישראל כבעלת ברית תרבותית והדיק את הזדהותו עם בנימין נתניהו. באל סלוודור הנשיא נאיב בוקלה, ממוצא פלסטיני, ערך הקבלות בין מלחמתו בכנופיות למלחמת ישראל בחמאס. כתוצאה מכך ניתן לצפות להעמקת הקיטוב סביב ישראל, שתוסיף ותזין את הקוסמופולוגיה הקונספירטיבית הזאת של התערבות בכל מקום. החלק המטריד בהתפרצות השנאה כלפי ישראל